

Магістр 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДОХОДІВ У БАНКАХ

Анотація. Розглянуто особливості організації обліку доходів банківських установ України у підсистемі управлінського та податкового обліку.

Аннотация. Рассмотрены особенности организации учета доходов банковских учреждений Украины в подсистеме управленческого и налогового учета.

Annotation. The peculiarities of income accounting of banking institutions of Ukraine in subsystem of management and tax accounting are considered.

Ключові слова: доходи, процентні доходи, центри прибутку, центри витрат, трансфертна ціна.

На сьогоднішній день комерційні банки мають розгалужену мережу по всій Україні та взаємодіють з усіма секторами економіки. Тому раціональна організація облікового процесу банківської установи взагалі та бухгалтерського обліку доходів зокрема є важливим аспектом діяльності банків. За умов реформування методологічних засад системи бухгалтерського обліку банків України з орієнтацією на міжнародні стандарти обліку та звітності, а також з урахуванням змін у податковому обліку з набуттям чинності Податкового кодексу України потребують удосконалення методика та організація обліку доходів у напрямках фінансового, управлінського та податкового обліку.

Загальні проблеми організації і методології бухгалтерського обліку доходів банків України, особливостей організації управлінського обліку досліджені провідними економістами сучасності, такими, як: Бутинець Ф. Ф., Кіндрацька Л. М., Вавілова А. В., Вороніна О. С., Гінзбурга А. І., С. Петера, Вітлінський В. В., Герасимович А. М., Сопко В. В., Чумаченко М. Г., Мороз А. М., К. Друрі, Д. Блейк, Шеремет А. Д., Карпова Т. П., Т. Скоун.

Метою дослідження є розгляд особливостей організації обліку доходів банків України у підсистемі управлінського та податкового обліку.

Завдання дослідження: дослідити загальний стан організації обліку доходів у підсистемі управлінського обліку і виділити проблемні аспекти, визначити необхідність підсистеми податкового обліку.

Об'єктом дослідження є господарські операції, пов'язані з формуванням доходів банківських установ, а також облікові процедури щодо їх розподілу.

Предмет дослідження – це сукупність теоретико-методичних та організаційно-практичних засад бухгалтерського обліку формування та розподілу доходів банків.

У сучасних умовах посилення конкуренції у банківському середовищі відчутні переваги мають банки, у яких організована чітка підсистема управлінського обліку, що включає у свій склад елементи планування, прогнозування та управління банківською діяльністю. На практиці в організації облікового процесу, зокрема це

проблем, що потребують дослідження та вдосконалення. Тому виникає потреба в аналізі та узагальненні фактичної та планової інформації щодо організації ефективної методики та обліку доходів і витрат, а також методики калькулювання собівартості окремих банківських продуктів. Це дозволить підвищити ефективність діяльності банківської установи за рахунок виокремлення підсистеми управлінського обліку у самостійну.

Для більш точного та достовірного надходження економічної інформації важливою є правильно обрана методика економічного аналізу доходів і витрат комерційного банку, що безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень.

Для організації підсистеми управлінського обліку у більшості банків формуються центри прибутку та центри витрат. Останні, у свою чергу, для спрощення облікових процедур поділено на центри підтримки діяльності, центри забезпечення та обслуговування діяльності, центри загального управління. В різних банківських установах такі центри виділяються з орієнтацією на особливості здійснення діяльності.

Для організації ефективної підсистеми управлінського обліку важливо чітко класифікувати доходи і витрати банку за різними ознаками. Кількість класифікаційних ознак залежить від потреб управління, обсягів, специфіки діяльності комерційного банку, використовуваних методик управлінського обліку [1, с. 121].

Джерелом отримання доходу банку в будь-якому випадку вважається реалізація певного продукту чи послуги клієнту, а місцем його виникнення – відповідний фронт-офіс. Якщо йдеться про процентні доходи, пов'язані із передаванням фінансових ресурсів з одного підрозділу до іншого в межах банку, то в такому випадку треба розрізняти прямі і непрямі доходи, причому останні мають перерозподілятися між підрозділами банку.

За умов, коли одні центри залучають ресурси, а інші – їх розміщують, стає актуальною проблема щодо розподілу процентної маржі між операціями з розміщення і залучення ресурсів. За таких умов у багатьох банках діє принцип "спільного кошика": всі залучені ресурси купуються казначейством і продаються центрам прибутку для розміщення. Тоді казначейство викупує ресурси та сплачує ринкову вартість, а не суму залучення, плюс фіксовану маржу, яка складає 1 – 1,5 % річних. Такий підхід визначає внутрішню ціну купівлі ресурсів казначейством, але він не є ідеальним через те, що не повною мірою стимулює центр залучати ресурси найбільш дешево. Але за умов, коли ціна залучення однотипних ресурсів нормується для всіх центрів і її зміна контролюється тарифним комітетом банку, такий метод буде ефективним в управлінні. Використовуючи цей підхід, казначейство розраховує ціну на продаж ресурсів шляхом середньозваженої ціни усієї корзини у розрізі валют, при цьому ресурси враховуються за внутрішньою ціною придбання. Також сюди потрібно врахувати суму супутніх витрат за ресурсами, залученими казначейством, та суму витрат казначейства, що пов'язані з управлінням. За таких обставин формується внутрішня вартість фінансових ресурсів у системі банку з урахуванням ринкових індикаторів. Така ціна має назву трансфертної ціни та виражається у вигляді річної ставки процента [1, с. 123].

Для розширення інформаційної бази у підсистемі управлінського обліку можна запропонувати використання такої класифікації доходів банку з використанням рахунків класу 8. Класифікація статей доходів:

рахунок 8000 "Зовнішні процентні доходи";

рахунок 8100 "Внутрішні трансфертні процентні доходи";

рахунок 8200 "Комісійні доходи";

рахунок 8300 "Результат від торгових операцій";
рахунок 8400 "Інші операційні доходи";
рахунок 8500 "Інші доходи".

За необхідності для цілей центрів прибутку та витрат можна більш деталізувати рахунки за кожним наведеним напрямом.

Сама процедура внутрішнього обліку доходів і витрат виконується у такій послідовності: облік прямих доходів і витрат за центрами відповідальності на основі трансфертного ціноутворення; розподіл непрямих витрат між центрами відповідальності; розподіл витрат центрами прибутку, центрами підтримки та центрами послуг; розподіл центрами прибутку доходів і витрат між окремими банківськими продуктами або клієнтами.

Також важливим є удосконалення системи внутрішнього контролю у розрізі підсистеми контролю доходів, яка забезпечує підвищення якості та ефективності управління дохідністю банку за допомогою своєчасного виявлення відхилень від запланованих результатів на усіх стадіях та рівнях процесу управління та термінового інформування відповідних підсистем управління про необхідність прийняття певних коригувальних дій щодо ліквідації порушень та запобігання їх появи у майбутньому.

З метою організації податкового обліку у системі обліку банківської установи потрібно звернутися до положень Податкового кодексу України, що набув чинності з 2010 року [2]. Для цілей фінансового та податкового обліку дата визнання доходів і витрат у деяких випадках відрізняється, тому підсистема податкового обліку доходів і витрат є важливою для оптимального та своєчасного складання й подання податкових звітів. Організація роботи такої підсистеми повинна охопити весь обліковий процес щодо нарахування та сплати податків.

Отже, можна зазначити, що в українських банках організація облікового процесу доходів потребує на сьогоднішній день більш пильної уваги щодо питань організації підсистеми управлінського обліку, а саме відносно аналізу, прогнозування, управління та розподілу доходів і витрат між центрами прибутку та витрат. З прийняттям Податкового кодексу України податковий облік став наближеним до фінансового, але має певні відмінності, тому потребує виокремлення окремої підсистеми для оптимальної роботи бухгалтерського відділу.

Практика організації облікового процесу відносно доходів банків змінюється одночасно зі зміною умов функціонування банків у зв'язку з розвитком економіки та змін законодавства. Це обумовлює необхідність подальших ґрунтовних досліджень банківської діяльності, зокрема у сфері вивчення доходів банку як одного з необхідних елементів результатів діяльності банківського сектору.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Нестеренко Ж. К. Удосконалення методики обліку і аналізу доходів і витрат комерційного банку / Нестеренко Ж. К. // Економічний простір. – 2011. – № 48/2. – С. 119–124. 2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.